

«غیرت در قرآن»

نسرین کاظمیان^۱

چکیده:

غیرت به عنوان یک مفهوم کلیدی در قرآن کریم، به عنوان یک صفت مثبت و ضروری در زندگی فردی و اجتماعی مؤمنان مطرح شده است. این مقاله به بررسی مفهوم غیرت در قرآن، ابعاد مختلف آن و تأثیر آن بر روابط خانوادگی، اجتماعی و فرهنگی می‌پردازد. با استفاده از آیات قرآن و تفسیرهای معتبر، تلاش می‌شود تا نشان داده شود که غیرت چگونه می‌تواند به حفظ ارزش‌ها، تقویت روابط و برقراری عدالت در جامعه کمک کند. همچنین، این مقاله به بررسی نقش غیرت در مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی و تأثیر آن بر هویت فرهنگی و دینی می‌پردازد. در نهایت، نتیجه‌گیری می‌شود که غیرت باید با محبت، احترام و عقلانیت همراه باشد تا به ایجاد یک جامعه سالم و پایدار منجر شود. و همچنین به بررسی آیات و تفسیرهای مرتبط با غیرت در قرآن می‌پردازد و نقش آن را در شکل‌گیری هویت اسلامی و اخلاقی مؤمنان تحلیل می‌کند. نیز، به تأثیر غیرت بر روابط اجتماعی و خانوادگی و چگونگی تقویت این ویژگی در زندگی روزمره پرداخته خواهد شد. و با روش توصیفی-کتابخانه‌ای به بیان آن پرداخته است.

کلیدواژه: غیرت، قرآن.

^۱. طلبه پایه هفتم، حوزه علمیه حضرت زهرا (سلام الله علیها)، احمدآباد.

مقدمه:

غیرت یکی از مفاهیم بنیادین در آموزه‌های اسلامی و به‌ویژه در قرآن کریم است که به عنوان یک صفت مثبت و ضروری در زندگی فردی و اجتماعی مؤمنان مطرح شده است. غیرت در قرآن به عنوان یک نیروی محرکه برای حفظ هویت فرهنگی و دینی، تقویت روابط خانوادگی و اجتماعی و برقراری عدالت در جامعه شناخته می‌شود.

در قرآن کریم، غیرت به‌طور گسترده‌ای مورد توجه قرار گرفته و در آیات مختلف به ابعاد مختلف آن پرداخته شده است. این آیات نه تنها به اهمیت غیرت در روابط خانوادگی اشاره دارند، بلکه به نقش آن در ایجاد یک جامعه سالم و اخلاقی نیز تأکید می‌کنند. غیرت به عنوان یک احساس عمیق، می‌تواند افراد را به ایستادگی در برابر ظلم و فساد وادارد و آن‌ها را به تلاش برای حفظ ارزش‌های اسلامی و انسانی ترغیب کند.

با توجه به چالش‌های اجتماعی و فرهنگی که جوامع امروزی با آن مواجه هستند، بررسی مفهوم غیرت در قرآن و تبیین ابعاد مختلف آن می‌تواند به درک بهتر از مسئولیت‌های فردی و اجتماعی کمک کند. این مقاله به بررسی آیات قرآن و تفسیرهای معتبر در مورد غیرت می‌پردازد و تلاش می‌کند تا نشان دهد که چگونه این مفهوم می‌تواند به حفظ ارزش‌ها و برقراری عدالت در جامعه کمک کند. همچنین، به بررسی نقش غیرت در مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی و تأثیر آن بر هویت فرهنگی و دینی پرداخته خواهد شد. در نهایت، هدف این مقاله تبیین اهمیت غیرت در قرآن و نقش آن در شکل‌دهی به رفتارها و نگرش‌های فردی و اجتماعی است و به بررسی چالش‌ها و فرصت‌های

مرتبط با این مفهوم می‌پردازد. با این امید که این بررسی، به درک عمیق‌تری از غیرت و تأثیر آن بر زندگی فردی و اجتماعی مؤمنان منجر شود.

مفهوم شناسی:

غیرت (غَيْرَة) واژه‌ای عربی و از ماده "غَیَ رَ" به معنای توجه به غیر و دیگری و در نظر داشتن دیگری و محور قرار دادن دیگری است. و از لحاظ لغوی به معنای حمیت، غضب و رشک بردن است.^۱ این صفت در قالب مطلوبش، از شجاعت، بزرگ منشی و قوت نفس انسان سرچشمه می‌گیرد و یکی از «ملکه»های شریفه نفسانی است.^۲ غیرت، نمود خاصی در نفس انسانی دارد که از خودخواهی‌های او (گاه مثبت و گاه منفی) و دوست داشتن خویشتن سرچشمه می‌گیرد و گاهی نیز دین، نمایان‌کننده و تأکید کننده غیرت است.^۳

مفهوم غیرت در اصطلاح به معنای احساس تعهد و مسئولیت نسبت به خانواده، ناموس و ارزش‌های اجتماعی است.^۴ این واژه در فرهنگ‌های مختلف معانی متفاوتی دارد، اما به طور کلی به معنای محافظت و دفاع از عزیزان و اصول اخلاقی است.

غیرت به عنوان یک مفهوم کلیدی در قرآن و فرهنگ اسلامی، نه تنها به معنای محافظت از عفت و حرمت است، بلکه به عنوان یک ویژگی مثبت در روابط انسانی و اجتماعی نیز شناخته می‌شود. این

۱. محمد بن مکرم بن علی، ابن منظور، لسان العرب، ج ۱۰، ص ۱۵۶.

۲. فیروزآبادی، قاموس المحيط، ص ۸۶۰.

۳. نراقی، جامع السعادات، ج ۱، ص ۳۰۱.

۴. معین، فرهنگ معین، ص ۲۹۳.

مفهوم به مسلمانان یادآوری می‌کند که باید در برابر ناپاکی‌ها و فساد اجتماعی ایستادگی کنند و از اصول اخلاقی دفاع نمایند.

۱- جایگاه غیرت:

ذکر این نکته نیز ضروری است که انسان با شنیدن واژه غیرت، ناموس و حریم خانواده در ذهنش تداعی می‌شود، در حالی که مرز غیرت از این حد فراتر رفته؛ که انواع و اقسام دیگری را شامل می‌شود. غیرت در قرآن به عنوان یک مفهوم مهم در اخلاق و رفتار اجتماعی مورد توجه قرار گرفته است. در اینجا به برخی از جایگاه غیرت و آیات مرتبط با غیرت اشاره می‌کنم:

۱-۱- غیرت در روابط خانوادگی:

یکی از مفاهیم مهم در قرآن، غیرت در روابط خانوادگی است که به حفظ و تقویت پیوندهای خانوادگی و مسئولیت‌های فردی اشاره دارد. در اینجا به بررسی غیرت در روابط خانوادگی با استفاده از آیات قرآن می‌پردازیم:

خداوند در سوره مبارکه نساء، می‌فرماید:

«الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ...؛ مردان،

کارگزاران و تدبیرکنندگان [زندگی] زنانند، به خاطر آنکه خدا مردان را از جهت توان جسمی،

تحمل مشکلات و قدرت روحی و فکری [بر زنان برتری داده، و به خاطر آنکه [مردان] از اموالشان

هزینه زندگی زنان را [به عنوان حقی واجب] می‌پردازند.»^۱

^۱ . سوره نساء/آیه ۳۴.

این آیه به نقش مردان به عنوان سرپرستان خانواده اشاره دارد. غیرت مردان در این زمینه به معنای حمایت و حفاظت از خانواده و تأمین نیازهای آنهاست. این مسئولیت به مردان این امکان را می‌دهد که در برابر تهدیدات و چالش‌ها از خانواده خود دفاع کنند.

در سوره مبارکه بقره، آمده است:

«...هُنَّ لِبَاسٌ لَّكُمْ وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لَّهُنَّ...» که آنها جامه عفاف شما و شما نیز لباس عفت آنها

هستید...»^۱

این آیه به روابط زناشویی و نزدیکی عاطفی بین زوجین اشاره دارد. غیرت در این زمینه به معنای احترام و محبت متقابل است که می‌تواند به تقویت پیوندهای خانوادگی کمک کند.^۲

غیرت در روابط خانوادگی در قرآن به عنوان یک صفت مثبت و ضروری برای حفظ و تقویت پیوندهای خانوادگی مطرح شده است. این احساس مسئولیت و محافظت از خانواده، باید با محبت، احترام و عقلانیت همراه باشد تا به ایجاد یک خانواده سالم و پایدار منجر شود.

۱-۲- غیرت در جامعه:

یکی از مفاهیم اساسی در قرآن و آموزه‌های اسلامی غیرت در جامعه است که به حفظ ارزش‌ها، اصول اخلاقی و دفاع از حقوق دیگران اشاره دارد. غیرت اجتماعی به معنای ایستادگی در برابر ظلم و فساد و تلاش برای ایجاد یک جامعه سالم و اخلاقی است.

^۱ . سوره بقره/آیه ۱۸۷.

^۲ . حر عاملی، وسائل الشیعه، ج ۲۰، ص ۲۳۵.

۲-۴- غیرت و عفت:

- غیرت و عفت در قرآن به هم مرتبط هستند. حفظ عفت و پاکدامنی در جامعه، به عنوان یک ارزش مهم در آموزه‌های اسلامی مطرح شده است. آیات مختلفی به این موضوع پرداخته‌اند و بر اهمیت آن تأکید کرده‌اند.

« وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ.... مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ؛ و به زنان مؤمن بگو که نگاه خود را (از نامحرم‌ان) فرو گیرند و عفت خود را حفظ کنند و زینت‌های خود را جز آنچه نمایان است، آشکار نکنند.»^۱

این آیه به اهمیت غیرت در حفظ عفت و حجاب زنان اشاره دارد.

۳- تأثیرات غیرت بر زندگی فردی و اجتماعی

در روایات اهل بیت (علیهم السلام) آثاری برای غیرت بیان شده است که به برخی از آنها می‌پردازیم.

۳-۱- تقویت روابط خانوادگی

غیرت می‌تواند به تقویت روابط خانوادگی کمک کند. وقتی اعضای خانواده نسبت به یکدیگر غیرت داشته باشند، این احساس می‌تواند به ایجاد محیطی امن و محبت‌آمیز منجر شود.

۳-۲- حفظ ارزش‌ها

غیرت می‌تواند به حفظ ارزش‌ها و اصول اخلاقی در جامعه کمک کند. افرادی که نسبت به ارزش‌های خود غیرت دارند، معمولاً در برابر فشارهای اجتماعی و فرهنگی مقاومت بیشتری نشان می‌دهند.

^۱. سوره نور/آیه ۳۱.

۳-۳- ایجاد جامعه‌ای سالم

غیرت می‌تواند به عنوان یک عامل بازدارنده از رفتارهای ناپسند عمل کند. افرادی که نسبت به جامعه و ارزش‌های آن غیرت دارند، معمولاً در تلاش برای ایجاد تغییرات مثبت و بهبود شرایط اجتماعی هستند.

۳-۴- تکمیل ایمان

پیامبر(صلی الله علیه وآله) می‌فرمایند: «إِنَّ الْغَيْرَةَ مِنَ الْإِيمَانِ؛ یقیناً غیرت جزء ایمان است.»^۱

۳-۵- دوری از زنا

از نگاه امام علی(علیه السلام) دوری از زنا، اثر غیرت است آنجایی که فرمود: «مَا زَنَى غَيُورٌ قَطُّ؛ هرگز یک انسان غیور زنا نمی‌کند.»^۲

۳-۶- سلامتی نسل انسان

استاد مطهری، در مورد مهم‌ترین اثر غیرت در مردان می‌نویسد: «اگر حس غیرت هم در مرد نمی‌بود که محل بذر را همیشه حفاظت و پاسبانی کند، رابطه نسل‌ها با یکدیگر به کلی قطع می‌شد، هیچ پدری فرزند خود را نمی‌شناخت و هیچ فرزندی نمی‌دانست پدر خود کیست. قطع این رابطه، اساس اجتماعی بودن بشر را متزلزل می‌سازد.»^۳

۱. ابن بابویه، من لا یحضره الفقیه، ج ۳، ص ۴۴۴.

۲. نهج البلاغه/ حکمت ۳۰۵

۳. مطهری، مجموعه آثار، ج ۱۹، ص ۴۱۵.

استاد مطهری، در مورد مهم‌ترین اثر غیرت در مردان می‌نویسد: «اگر حس غیرت هم در مرد نمی‌بود که محل بذر را همیشه حفاظت و پاسبانی کند، رابطه نسل‌ها با یکدیگر به کلی قطع می‌شد، هیچ پدری فرزند خود را نمی‌شناخت و هیچ فرزندی نمی‌دانست پدر خود کیست. قطع این رابطه، اساس اجتماعی بودن بشر را متزلزل می‌سازد.»

۳-۷- کسب دوستی خدا

پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله)، فرد مشرکی را به خاطر غیرت ورزی اش، از کشته شدن نجات می‌دهد و او را می‌ستاید، امام صادق (علیه السلام) در این باره روایت می‌کند: «اسیرانی را به محضر پیامبر آوردند، پیامبر فرمود: جز یک نفر، بقیه را گردن زنند. آن مرد (نجات یافته) گفت: چرا مرا از قتل رها کردی؟ پیامبر فرمود: «خداوند با پیک وحی اش به من خبر داد که در تو پنج ویژگی وجود دارد که آنها را خداوند و رسولش دوست می‌دارند؛ «الْغَيْرَةُ الشَّدِيدَةُ عَلَى حَرَمِكَ وَالسَّخَاءُ وَحُسْنُ الْخُلُقِ وَصِدْقُ اللِّسَانِ وَالشَّجَاعَةُ»^۱؛ غیرت شدید در مورد ناموست، سخاوت، حسن خلق، راست‌گویی و داشتن شجاعت.»^۲

بنابراین هر انسانی اهل غیرت است مگر آنکه از حالت فطری و طبیعی خود بیرون رفته باشد. غیرت درمردان، نماد مردانگی و آزادگی است و تقویت آن به ویژه در حوزه مسائل خانوادگی و ناموسی، امری بایسته و شایسته است و عدم تقویت آن موجب آن می‌شود که مرد به عنوان قوام خانواده مطرح

۱. مجلسی، بحارالانوار، ج ۶۸، ص ۳۴۰.

۲. ابن بابویه، من لا یحضره الفقیه، ج ۳، ص ۴۵۲.

نباشد؛ زیرا بی‌غیرتی مرد، توان دفاع از حریم خانه و خانواده و ارزش‌ها را از او می‌گیرد. از این رو درآموزه‌های اسلامی بر نقش غیرت تأکید ویژه‌ای شده است.

نتیجه‌گیری:

غیرت به عنوان یک مفهوم کلیدی در قرآن کریم، نقش اساسی در شکل‌گیری هویت اسلامی و اخلاقی مؤمنان ایفا می‌کند. این مفهوم نه تنها به عنوان یک صفت فردی، بلکه به عنوان یک اصل اجتماعی و فرهنگی در زندگی مسلمانان مطرح است. قرآن با تأکید بر غیرت الهی، به بندگان خود یادآوری می‌کند که خداوند نسبت به بندگانش غیرت دارد و از آن‌ها می‌خواهد که در حفظ ارزش‌ها و اصول دینی کوشا باشند. غیرت انسانی نیز در قرآن به عنوان یک ویژگی مثبت شناخته می‌شود که به حفظ عفت، حرمت و کرامت در روابط خانوادگی و اجتماعی کمک می‌کند. آیات مختلف قرآن، به اهمیت حجاب و عفت زنان و همچنین به ضرورت غیرت در رفتار با دیگران تأکید می‌کنند. این آموزه‌ها به مسلمانان یادآوری می‌کند که باید در برابر ناپاکی‌ها و فساد اجتماعی ایستادگی کنند و از اصول اخلاقی دفاع نمایند.

در نهایت، غیرت در قرآن به مسلمانان یادآوری می‌کند که باید در زندگی خود به این ویژگی توجه ویژه‌ای داشته باشند. با تقویت غیرت در خود و جامعه، می‌توان به ایجاد یک جامعه‌ای پایدار، متعهد به ارزش‌های اسلامی و اخلاقی دست یافت. این امر نه تنها به بهبود روابط فردی و اجتماعی کمک می‌کند، بلکه به تقویت هویت اسلامی و ایجاد یک فرهنگ غنی و سالم نیز منجر خواهد شد.

منابع و مأخذ:

*قرآن کریم.

*نهج البلاغه.

۱. ابن بابویه، محمد بن علی، **من لا یحضره الفقیه**، قم: موسسه نشر اسلامی، ۱۴۱۳ق.
۲. ابن منظور، محمد بن مکرم بن علی، **لسان العرب**، بروت: دار صادر، ۱۴۱۴ق.
۳. حرعاملی، محمد بن حسن، **وسائل الشیعه**، قم: آل البيت، ۱۴۱۴ق.
۴. طباطبایی، محمدحسین، **تفسیر المیزان**، قم: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۵ق.
۵. فیروزآبادی، محمد بن یعقوب، **القاموس المحیط**، بیروت- لبنان: دارالکتب العلمیه، ۱۴۱۵ق.
۶. کلینی، محمد بن یعقوب، **اصول کافی**، تهران: دارالکتب اسلامی، ۱۴۰۱ق.
۷. مجلسی، محمدباقر، **بحار الانوار**، قم: دارالکتب اسلامی، ۱۳۱۵ق.
۸. مطهری، مرتضی، **مجموعه آثار**، قم: صدرا، ۱۳۷۶ش.
۹. معین، محمد، **فرهنگ معین**، تهران: زرین، چاپ سوم، ۱۳۸۶.
۱۰. مکارم شیرازی، ناصر، **تفسیر نمونه**، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۸۰ش.
۱۱. _____، _____، **اخلاق در قرآن**، قم: مدرسه امام علی بن ابی طالب، ۱۳۸۰ش.

مقاله:

۱۵. خبرگزاری بین المللی قرآن، **غیرت از نگاه قرآن / صفتی برای حفظ و حراست از کیان خانواده**، ۲۰ بهمن ۱۳۹۳.